

Motion till riksdagen 2011/12:So620

av **Gunvor G Ericson m.fl. (MP)**

Värdmödraskap

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om värdmödraskap.

Motivering

Surrogatmödraskap, eller hellre kallat värdmödraskap, är idag enligt lag inte tillåtet i Sverige.

Surrogat betyder ersättning. Det par som vill ha ett barn, men som själva av biologiska skäl inte kan få något, kan genom en kvinna som låter sig befruktas av parets sperma och/eller ägg få barn. Ett annat sätt att uttrycka det är att surrogatmamman, eller värdmodern, hyr ut eller lånar ut sin livmoder.

En värdmodern är alltså en kvinna som bär och föder ett barn åt någon annan. Barnet kan genetiskt vara delvis hennes eller så har en annan kvinnas ägg befruktats och sedan planterats in. Det senare, som kallas IVF, är det vanligaste. Paret som ”beställt” barnet blir sedan, då värdmodern avsagt sig vårdnaden, de som tar hand om barnet och blir barnets sociala och rättsliga föräldrar.

De länder som bland andra har lagar som reglerar värdmödraskap är Storbritannien, Israel, vissa delar av Australien, Brasilien, Hongkong, Ungern, Nederländerna, Sydafrika, Korea och några stater i USA. Men regler och lagar i USA skiljer sig åt beroende på var i landet man bor. I vissa stater ska man betala värdmodern, i andra som exempelvis i New York är det förbjudet. Vissa stater kräver att det är en släkting som är värdmodern, andra inte. På en del håll kan man ”hyra” värdmammor för höga summor. I Belgien, Grekland och Indien finns det inga lagar men värdmammor används ändå.

För många bögar har det varit en möjlighet att bli biologiska föräldrar genom sperma från den ena mannen samt ett ägg från en äggdonator. Givetvis kan samma möjlighet också komma i fråga för heterosexuella par, till exem-

Fel! Okänt namn på

pel då kvinnan har befruktningsbara ägg, men saknar fungerande livmoder. I Sverige har värdmödraskap hittills avvisats av etiska skäl.

Frågan är komplicerad och rymmer många etiska ställningstaganden. Det är därför rimligt, anser Miljöpartiet de gröna, att frågan studeras närmare och utreds i en parlamentarisk utredning.

Bakgrund

Under 1980- och 1990-talen ökade möjligheterna att lösa barnlöshet och förutom adoption finns nu ett antal vägar: insemination, IVF-behandling, äggdonation och embryodonation. De ökade dock inte för alla par, ej heller för ensamstående, utan lagstiftningen utgår från ett heteronormativt tänkande.

När lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen ändrades blev det möjligt för en kvinna som är sambo eller gift med en man att ta emot ett donerat ägg från en annan kvinna under förutsättning att ägget befruktats med mannens sperma. Men lagen gör det inte möjligt att få behandling med ett donerat ägg som befruktats med sperma från någon utomstående givare. Att ett par får barn efter behandling med både donerat ägg och donerad sperma medför att barnet inte är biologiskt barn till någon av föräldrarna. Det är egentligen slående likt adoption ur genetisk synpunkt.

Värdmödraskap i Sverige

Enligt vår mening är frågan mer komplex än att avfärdas med moraliska argument. Flera aspekter behöver belysas. Vissa ser värdmödraskap som oetiskt, andra ser det som utnyttjande av kvinnor. Andra menar att det bara är en fortsättning på vägen med olika reproduktiva sätt.

I svenska medier har frågan lyfts under 2010, både i tidningar och i debattprogram. Avarter där kvinnor i bland annat Indien mer eller mindre är inlåsta under graviditeten för att föda fram barn åt rika västerlänningar har lyfts fram. Motargument har bland annat varit att fattigdomsproblematiseringen speglar sig i en rad samhällsförhållanden, det är inte unikt för värdmödraskapet – desto viktigare med en etisk diskussion och att utforma ett eventuellt regelverk klokt.

Sveriges riksdag har tidigare avfärdat utredning, och i proposition 2001/02:89 Behandling av ofrivillig barnlöshet anförde regeringen följande angående frågan om surrogatmoderskap (s. 55):

Surrogatmoderskap kan medföra sådana problem som att en kvinna före graviditeten samtycker till att "låna ut" sin livmoder men senare ändrar uppfattning. Detta kan medföra svåra konflikter mellan inblandade parter, där barnet oundvikligen blir indraget. Regeringen anser att surrogatmoderskap inte är etiskt försvarbart och att det därför inte skall tillåtas. Det kan inte anses förenligt med människovärdesprincipen att använda en

annan kvinna som medel för att lösa det barnlösa paret problem. Inte heller ur barnets perspektiv är surrogatmoderskap önskvärt.

Socialutskottet framförde i betänkande 2005/06:SoU16 Genetisk integritet m.m. att utskottet alltså är av uppfattningen att surrogatmoderskap inte är etiskt försvarbart och därför inte bör tillåtas.

Vad som är etiskt och inte är dock inte självklart. Varför är det oetiskt att låta en kvinna som så önskar dela med sig av glädjen att få barn? Varför skulle ett barn som uppenbarligen är så efterlängtat att föräldrarna gjort sig stora besvär för att få det ha det sämre än ett barn som inte var planerat? Det finns heller inget som hindrar att vårdmammans intressen skyddas genom att hon ges rätt att ångra sig när barnet väl är fött. Det är också så att det redan idag finns barn i Sverige som kommit till med hjälp av vårdmoder i annat land och deras behov behöver också belysas.

Samhället förändras och även människors levnadsförhållanden. Den medicinska utvecklingen har gått vidare så att många människor som av olika skäl inte kan få barn får sin önskan om barn uppfyllt. Som nämns ovan finns många olika tekniker för att främja reproduktiv hälsa. I dag finns det i Sverige både heterosexuella och homosexuella par som reser utomlands för att bli föräldrar genom vårdmödraskap.

När lesbiska par getts samma möjligheter till assisterad befruktning som samkönade par kan det vara rimligt att även bögpar får möjlighet att bli biologiska föräldrar. Det finns många etiska överväganden som behöver göras angående vårdmödraskap. Just därför är det viktigt att med en försiktig positiv hållning utreda frågan istället för att avfärda den som hittills har gjorts.

Aspekter som är viktiga att belysa i en utredning är bland annat:

- ? Krav på fysisk och psykisk hälsa, eller annan lämplighet.
- ? Barns rätt att ta reda på donatorer/anonymitet hos donatorer.
- ? Finansiella aspekter såsom kostnader och ersättningar, vad hälso- och sjukvården ska stå för och hur kostnaderna ser ut jämfört med adoption.

Storbritannien har gjort undersökningar om hur vårdmammorna och barnen mår. Dessa kan också vara intressanta att titta mer på i en kommande utredning. Det handlar både om medicinska, etiska och moraliska överväganden där vi anser att barnets bästa ska vara vägledande.

Miljöpartiet föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en statlig utredning om vårdmödraskap inte minst för barnens skull.

Vi har tagit upp denna fråga i liknande motion två år i rad. Den behandlades 2008 i socialutskottets betänkande SoU13 Hälso- och sjukvårdsfrågor där den avstyrktes. Man hänvisade till det betänkande som nämnts ovan, betänkande 2005/06:SoU16 Genetisk integritet, där man avstyrkte ett motionsyrkande med uppfattningen att surrogatmödraskap inte är etiskt försvarbart och inte bör försvaras. Man hänvisade också till att socialminister Göran Hägglund (KD) som svar på en fråga i september 2008 sagt att surrogatmoderskap inte är tillåtet enligt svensk lagstiftning och att han inte har för avsikt att vidta några åtgärder i denna fråga. Utskottet konstaterade därefter på samma sätt att

Fel! Okänt namn på

surrogatmoderskap inte är tillåtet enligt svensk lagstiftning och att riksdagen inte bör ta något initiativ i denna fråga. *Vår motion i frågan 2009 avslogs i förenklad behandling.*

2010 skrev utskottet följande:

Utskottet konstaterar att surrogatmoderskap inte är tillåtet i svensk rätt. Utskottet har dock fått veta att etiska och juridiska aspekter rörande surrogat- och värdmoderskap är föremål för diskussion i Statens medicinska rådet. Utskottet anser inte att det finns skäl för riksdagen att ta något initiativ.

Det är knappast ett modernt förhållningssätt att avfärda frågan på det sätt som gjorts. Att låta utreda frågan är viktigt för att kommande ställningstaganden ska baseras på kunskap.

Stockholm den 4 oktober 2011

Gunvor G Ericson (MP)

Jonas Eriksson (MP)

Helena Leander (MP)

Jan Lindholm (MP)

Ulf Holm (MP)

Mats Pertoft (MP)